

Sygn. akt **IC 273/12**

WYROK CZĘŚCIOWY

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2014 r.

Przewodniczący: SSO Mariusz Tchórzewski

Protokolant: sekretarz sądowy Ewa Wolniak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 listopada 2014 roku

sprawy z powództwa: Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w B.

przeciwko: K. B.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną i o zasądzenie kwoty 1.700.000,00 zł

uznaje za bezskuteczną umowę darowizny, zawartą w dniu 21.03.2008 r. przed notariuszem J. K. w Kancelarii Notarialnej w B., Rep.A nr (...), zawartą pomiędzy darczyńcami S. B. (1) i E. B. (1), a obdarowanym K. B., dotyczącą wierzytelności w kwocie 1.700.000,- zł z tytułu umowy pożyczki z dnia 20.12.2003 r. zawartej pomiędzy darczyńcami, a K. K. (1) i J. S. (1), wobec Skarbu Państwa-Naczelnika Urzędu Skarbowego w B., któremu wobec darczyńców przysługuje wierzytelność z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych za lata 2001-2003 w kwocie głównej 4.434.275,40 zł wraz z odsetkami liczonymi od zobowiązań podatkowych, kosztami upomnienia i kosztami egzekucyjnymi, objętą tytułami wykonawczymi SM (...), SM (...), SM (...) oraz któremu przysługuje wierzytelność wobec darczyńcy S. B. (1) z tytułu podatku VAT za okres luty 2001 r. do marca 2003 r., w kwocie głównej 4.362.897,69 zł wraz z odsetkami liczonymi od zobowiązań podatkowych, kosztami upomnienia i kosztami egzekucyjnymi, objętą tytułami wykonawczymi SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...);

IC 273/13 UZASADNIENIE

wyroku częściowego

Pozwem z dnia 11.03.2013 r. Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w B. pozwał K. B. o uznanie za bezskuteczną umowy darowizny z dnia 21.03.2008 r., mocą której dłużnicy powoda S. i E. małżonkowie B. darowali pozwanemu wierzytelność o wartości 1.700.000,- zł przysługującą im względem osób trzecich, w odniesieniu do własnych wierzytelności powoda względem darczyńców, z tytułu różnych zobowiązań podatkowych.

Pismem z dnia 8.10.2013 r. (k. 395) powód rozszerzył powództwo, zgłaszając dodatkowo żądanie zapłaty przez pozwanego kwoty 1700.000,- zł, jako uzyskanej tytułem bezpodstawnego wzbogacenia, wobec wygaśnięcia (przed wytoczeniem powództwa) wierzytelności objętej kwestionowaną umową z dnia 21.03.2008 r.

W odpowiedzi na pozew z 2.09.2013 r. (k.358) i odpowiedzi na rozszerzenie powództwa z dnia 3.02.2014 r. (k.562) pozwany, poprzez pełnomocnika, nie uznał żądań powoda podnosząc zarzut wygaśnięcia przedmiotu darowizny przed wszczęciem postępowania w sprawie, jak również zasadność i dopuszczalność żądania zasądzenia kwoty 1.700.000,- zł tytułem odszkodowania lub sumy z bezpodstawnego wzbogacenia.

Dowody przeprowadzone w sprawie pozwalają na wydanie wyroku częściowego w zakresie pierwotnie zgłoszonego powództwa, w odniesieniu do pozostałej części przedmiotu procesu rozprawa została odroczone postanowieniem z dnia 22.12.2014 r. (k.732).

Sąd Okręgowy ustalił następujący, bezsporny stan faktyczny.

S. B. (1) od lat 90-tych ubiegłego wieku do 2004 r. prowadził działalność gospodarczą, początkowo jako przedsiębiorca (...), a następnie w formie (...) Sp. z o.o. w B., której był jedynym wspólnikiem. Prokurentem spółki była żona E. B. (1), małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, prowadzili wspólne (wraz z synami) gospodarstwo domowe (bezporne).

Wyrokiem z dnia 18.04.2005 r. wydanym w sprawie V K 1594/04 (k.16-104), prawomocnym wobec S. B. (1) z dniem 25.04.2005 r. (k.105), Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, skazał S. B. (1) za udział w grupie przestępczej, w celu uzyskania korzyści majątkowej, mającej na celu popełnianie przestępstw skarbowych, unikaniu opodatkowania, wprowadzaniu w błąd organów podatkowych, poświadczania nieprawdy w fakturach VAT .

W konsekwencji tego wyroku, decyzjami nr (...) z dnia 27.11.2006 r. Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej w L. określił S. B. (1) zobowiązania podatkowe w podatku VAT za okres luty 2011 - marzec 2013 (k.175-190), w oparciu o które Dyrektor Izby Skarbowej w L. w dniu 15.03 i 15.05.2007 r. wydał decyzje nr nr (...) i (...). Skargi dłużnika S. B. (1) zostały oddalone wyrokami WSA w Lublinie z dnia 18.09.2007 r. (I SA/Lu 409/07) i z dnia 6.12.2007 r. (I SA/Lu 495/07), skargę kasacyjną od ostatniego z wyroków Naczelny Sąd Administracyjny oddalił wyrokiem z dnia 15.07.2009 r., w sprawie I FSK 852/08 (k. 191, 192).

Decyzjami z dnia 29.01.2007 r. nr (...) (k.157-161), (...) (k.162-169) i (...) (k. 170-174) Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej w L. określił S. i E. małżonkom B. (którzy złożyli uprzednio wspólne zeznania roczne PIT-36) zobowiązania podatkowe w podatku dochodowym S. B. (1) od osób fizycznych za lata 2001-2003, w kwotach po 1.010.999,- zł, 3.043.995,- zł 767.797,- zł. Decyzje te stały się ostateczne, po oddaleniu przez Naczelny Sąd Administracyjny skarg kasacyjnych E. i S. B. (1), wyrokami z dnia 8.09.2009 r., w sprawach II FSK 539/08, II FSK 559/08, II FSK 560/08 (k.153, 154, 155).

W związku z brakiem zapłaty opisanych zobowiązań podatkowych Naczelnik Urzędu Skarbowego w B. wystawił przeciwko dłużnikom E. i S. B. (1) tytuły wykonawcze: (...) (k.196-199), (...) (k.200-2002), (...) (k.203-205), zaś przeciwko dłużnikowi S. B. (1) tytuły wykonawcze: (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...) (k.206-250).

Organ skarbowy regularnie odbierał od dłużnika S. B. (1) oświadczenia o stanie majątkowym, nigdy nie ujawnił on faktu, że przysługuje mu (wraz z żoną) wierzytelność w kwocie 1.700.000,- zł z tytułu umowy pożyczki zawartej w dniu 20.12.2003 r. z K. K. (1) i J. S. (1) (protokoły k.254-259).

Próba egzekucji należności podatkowych S. i E. małżonków B. w znacznej części okazała się bezskuteczna (postanowienie komornika k.260-268; zestawienia k.251-253), w dacie wniesienia pozwu zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 4.434.275,40 zł należności głównej, zaś z tytułu podatku VAT – 4.362.897,69 zł należności głównej.

W dacie zamknięcia rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku częściowego toczyły się niezakończone postępowania przed Naczelnikiem Urzędu Skarbowego w B. w przedmiocie wniosków dłużników E. i S. B. (1) z września 2013 r. o umorzenie postępowań egzekucyjnych mających za przedmiot przywołane zobowiązania podatkowe (decyzja k. 686-693).

W dniu uprawomocnienia się wyroku skazującego S. B. (1) (przywołanego powyżej), S. i E. B. (2) sprzedali (...) Sp. z o.o. w B. (w której Prezesem Zarządu był brat E. M. D., zaś E. B. (1) prokurentem) prawo własności nieruchomości w B., wyzbywając się majątku znacznej wartości. W dniu 10.03.2009 r. spółka ta sprzedała przedmiotową nieruchomość jednemu ze swych udziałowców, synowi E. i S. K. B.. Wyrokami Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 29.09.2010 r. (I C 256/09) i Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 24.03.2011 r. (I ACa 66/10) opisane czynności prawne zostały uznane za bezskuteczne względem Skarbu Państwa-Naczelnika Urzędu Skarbowego w B. (k.276-313).

Umową darowizny z dnia 21.03.2008 r., zawartą w formie aktu notarialnego, E. i S. B. (2) darowali swojemu synowi K. B. (pozostającemu na ich utrzymaniu i mieszkającemu wraz z bratem I. we wspólnym gospodarstwie domowym) wierzytelność w kwocie 1.700.000,- zł z tytułu umowy pożyczki zawartej w dniu 20.03.2003 r. pomiędzy nimi (pożyczkodawcami), a K. K. (1) i J. S. (1) (akt notarialny k.316-318). Bezpośrednio po zawarciu umowy nowy wierzyciel zawarł z dłużnikami porozumienie w zakresie spłaty ich zobowiązań. W dniu 25.03.2008 r. K. K. (1) przeniósł na K. B. 340 udziałów w (...) Sp. z o.o. w B., o łącznej wartości 170.000,- zł, w dniu 7.04.2008 r. K. K. (1) i J. S. (1) przenieśli z dniem 1.04.2008 r., na K. B., swoją wierzytelność wobec (...) Sp. z o.o. w B., z tytułu pożyczki w kwocie 1.430.000,- zł, pozostałą sumę 100.000,- zł K. B. otrzymał w gotówce (oświadczenie k. 362, umowa k.363, zeznania świadków K. K., J. S. k.514).

Wyrokami z dnia 22.04.2013 r. (II K 1013/12, k.582) i z dnia 27.05.2013 r. (II K 34/12, k.584) Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej skazał E. B. (1) i S. B. (1) za to, że działając wspólnie i w porozumieniu, w sytuacji grożącej im niewypłacalności, celem udaremnienia wykonania zobowiązań w podatku dochodowym od osób fizycznych, podatku VAT i podatku akcyzowym, darowali synowi w dniu 21.03.2008 r. opisaną w poprzedzającym akapicie wierzytelność zagrożoną zajęciem w postępowaniu egzekucyjnym, udaremniając Skarbowi Państwa zaspokojenie swoich roszczeń z tego składnika ich majątku wspólnego.

Opisany stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o dokumenty urzędowe i prywatne (w tym, w formie kopii i odpisów), których prawdziwości i autentyczności nikt (poza wyjątkiem omówionym poniżej) nie kwestionował oraz korespondujące z nimi zeznania świadków. Dowody te tworzyły łańcuch dowodów niesprzecznych wewnątrz, wzajemnie, logicznie się dopełniających. W przywołanym zakresie, powiązany z ustaleniami koniecznymi dla wyroku częściowego, żaden z dowodów nie został uznany za niewiarygodny.

Pozwany, poprzez pełnomocnika zarzucił, jak się wydaje prawdziwość materialną tytułom wykonawczym wystawionym w związku z zobowiązaniami podatkowymi S. B. (1) zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych, w części obejmującej dopisanie imienia „i (...)” w sposób odręczny, w polu identyfikującym dłużnika. Zarzut ten jest całkowicie obojętny dla rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu (o czym dalej), ale też bezzasadny. Z uwagi na jego bezprzedmiotowość należy tylko ubocznie wskazać, że dopisanie w sposób ręczny imienia żony dłużnika, obok jego danych osobowych, na trzech tytułach przywołanych powyżej, było uzupełnione podpisem uprawnionego funkcjonariusza organu skarbowego i wiązało się z faktem skierowania tytułu do egzekucji z majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, co znalazło swój wyraz w odpowiednim uzupełnieniu formularzy tytułów wykonawczych w sekcji „N” (por. k. 199, 202, 205), w żaden sposób nie wpływając na „ważność”, czy „skuteczność” tych dokumentów.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Powództwo o uznanie za bezskuteczną, względem powoda (i w zakresie przywołanych wierzytelności publicznoprawnych) umowy darowizny z dnia 21.03.2008 r. jest zasadne i znajduje oparcie w treści art. 527 k.c. mimo braku istnienia w dacie zaskarżenia i wyrokowania przedmiotu samej umowy.

Zgodnie z art. 527 § 1 k.c., gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia zyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną względem niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Ciężar udowodnienia powyższych przesłanek spoczywa na wierzycielu i jak ustalono w sprawie, skutek przedmiotowej umowy powód został pozbawiony możliwości zaspokojenia swoich roszczeń z jedyne go składnika majątkowego o znaczącej wartości, jakim ówczesnie dłużnicy jeszcze dysponowali, pokrzywdzenie to ma charakter stały i trwa do chwili obecnej (por. § 2 przepisu), a wyroki skazujące obu dłużników, zapadłe w 2013 r., w wiążący sposób (art. 11 k.p.c.) przesądzają o ich świadomości (wręcz celowym, kierunkowym zamiarze) działania z pokrzywdzeniem Skarbu Państwa. Zgodnie z § 3 przepisu przyjmuje się wrzuszalne domniemanie prawne, że osoba trzecia wiedziała o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli jest (jak w niniejszej sprawie) osobą bliską dłużnikom. Kwestia takiej świadomości u K. B. nie budzi wątpliwości (por. uzasadnienia przywołanych wyroków SO i SA w L. – k.287v-288), lecz jest bezprzedmiotowa

w niniejszej sprawie. Kwestionowana w pozwie umowa była umową darowizny, a więc skutkowałą bezpłatnym przysporzeniem po stronie obdarowanego K. B. i z mocy art. 528 k.c. wierzyciel może żądać wydania orzeczenia z art. 527 § 1 k.c. bez względu na analizowany stan świadomości osoby trzeciej.

Wierzytelność chroniona skargą pauliańską musi jedynie istnieć i być zaskarżalna, natomiast realizowanie skargi nie jest uzależnione od ostatecznego sprecyzowania wysokości skonkretyzowanych roszczeń, o ile wierzytelność jest pewna, co do zasady. Wierzytelność nie musi być też wymagalna w chwili jej zaskarżenia, a wierzyciel nie musi nawet dysponować tytułem egzekucyjnym (por. uzasadnienie cytowanego wyroku SA w Lublinie). Zobowiązania podatkowe, których dotyczą decyzje opisane w ustaleniach faktycznych, powstały z mocy prawa, z chwilą wystąpienia zdarzeń, z którymi ustawa wiąże powstanie obowiązku podatkowego. Skoro dłużnik S. B. (1) nie stosował reguł prawa podatkowego, zaniżał wysokość swoich zobowiązań, świadomie i celowo uszczuplał należności fiskalne Skarbu Państwa (co przesądziło wyrokiem skazującym), musiał liczyć się z tym, że jest dłużnikiem z tytułu wadliwie, wbrew ustawie uiszczanych podatków. Musiał mieć, zatem świadomość, że po dokonanej kontroli przez organy podatkowe będzie musiał uregulować zaległości podatkowe. Świadomość tego faktu musiała też mieć żona dłużnika, która była prokurentem w jego spółce i samodzielnie kierowała przedsiębiorstwem spółki w czasie tymczasowego aresztowania S. B. (1). Wskazane w ustaleniach decyzje ustalające prawidłowe wysokości zobowiązań podatkowych dłużników i wysokość należnych Skarbowi Państwa z tego tytułu świadczeń miały charakter wyłącznie deklaratoryjny, ustalając tylko właściwą wysokość zobowiązań podatkowych (ibidem). Oznacza to, że dla ustalenia wierzytelności powoda ewentualna wadliwość tytułów wykonawczych wystawionych w oparciu o przedmiotowe decyzje, tak akcentowana przez stronę pozwaną (i ostatecznie niepotwierdzona) nie miała żadnego znaczenia w sprawie zwłaszcza, że pozwany nie kwestionował pozostałych tytułów wykonawczych wystawionych przeciwko S. B. (1), a powództwo z art. 527 § 1 k.c. może być uwzględnione także wtedy, gdy dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, a przedmiot zaskarżonej czynności wchodził do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka (por. wyrok SN z 6.06.2003 r. IV CKN 204/01 OSNC 2004/9/138, wyrok SN z 27.08.2008 r. II CSK 130/08, uchwała SN z 12.05.2011 r. III CZP 15/11 OSNC 2012/1/1).

Bezspornym było to, że wierzytelności chronione powództwem miały charakter publicznoprawny. Przy rozbieżnych poglądach doktryny, w judykaturze utrwaliło się aktualnie stanowisko, że przedmiotem ochrony ze skargi pauliańskiej jest nie tyle sama wierzytelność, co wynikające z niej uprawnienie wierzyciela do przymusowej realizacji prawa podmiotowego i w drodze analogia legis dopuszczalne jest stosowanie przepisów art. 527 i nast. k.c. do ochrony prawnej wierzytelności wynikającej ze stosunków administracyjnoprawnych. Konstrukcja taka nie tworzy nowych zobowiązań publicznoprawnych, a jedynie chroni już takie ustalone wierzytelności, nie przesądzając o ich zasadności, ani wysokości (por. uzasadnienie cytowanego wyroku SA w Lublinie, wyrok SN z 28.10.2010 r. II CSK 227/10).

Głównym zarzutem pozwanego przeciwko wywodzonej w sprawie skardze pauliańskiej był fakt braku istnienia przedmiotu zaskarżonej czynności. Zarzutu tego Sąd nie podzielił. Bogate orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego zasadnie, w ocenie Sądu wskazuje, że obowiązujące przepisy statutu cywilnego nie uzależniają dopuszczalności i skuteczności skargi pauliańskiej z pozostawieniem przedmiotu zaskarżonej czynności w majątku pozwanej osoby trzeciej. Wprost wskazuje się na niedopuszczalność wiązania skargi z tym przedmiotem (por. wyrok SN z 30.09.2004 r. IV CK 30/04, wyrok SN z 27.02.2004 r. V CK 272/03 OSNC 2005/3/50). Nie jest przy tym istotne, czy przedmiot czynności wyszedł z majątku osoby trzeciej wskutek odpłatnej czynności prawnej, czy przestał istnieć, choćby wskutek zniszczenia, czy jak w niniejszej sprawie – wygaśnięcia (por. wyrok SN z 25.10.2012 r. I CSK 139/12 M.Pr.Bank. 2013/10/48; analogicznie A.Ohanowicz „System prawa cywilnego”, T.III, Wrocław 1981, s.981). Celem skargi pauliańskiej jest, bowiem wyłącznie ubezskuteczenie w stosunku do wierzyciela czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią. Uwzględnienie powództwa nie skutkuje nieważnością zaskarżonej czynności, a wierzyciel występujący ze skargą pauliańską nie ma obowiązku wskazania, w jaki sposób zamierza skorzystać z wyroku uwzględniającego powództwo (uzasadnienie przywołanego wyroku SA w Lublinie). Jednym z takich celów może być poszukiwanie zaspokojenia z majątku osoby trzeciej w sytuacji, gdy niemożliwym jest już skierowanie egzekucji do przedmiotu, który z majątku osoby trzeciej wyszedł (ibidem). Poza przedmiotem sporu ze skargi pauliańskiej jest kwestia zasadności in casu takiego potencjalnego roszczenia, czy skuteczności zarzutów obronnych osoby trzeciej, gdyż kwestie te aktualizują się i mogą być rozważane dopiero przy istnieniu prawomocnego wyroku

wydanego ze skargi pauliańskiej, o charakterze konstytutywnym. Tym samym, dopuszczalność dochodzenia roszczeń ze skargi i rozstrzygnięcia o jej zasadności jest oderwana od samego przedmiotu skarżonej czynności prawnej, jak też ewentualnych, dalszych roszczeń wierzyciela względem osoby trzeciej (por wyrok SN z 3.02.2005 r. II CK 412/04).

Z tych względów, na mocy przywołanych przepisów, orzeczono, jak w wyroku częściowym.